

Identification of security trends and scenarios of Iranian society on the horizon 1424

Behnam Sarkheil¹
Morteza Mortazavi²

Received: 23 Apr 2021
Reception: 11 Aug 2021

Security is the first and most important human need in society and has a prominent place in the prosperity of a society. Therefore, achieving sustainable public security is always a very important necessity and requires the identification of relevant trends and scenarios. The purpose of this study is to identify the security trends and scenarios of Iranian society on the horizon of 1424. The present research is applied in terms of purpose and descriptive-analytical in terms of data collection and analysis method. The statistical population of the study consists of 12 experts in police. Library studies and field methods were used to collect information. To analyze the data collected of Cross-impact analysis was used using MICMAC software application. According to the findings of this study, 42 trends were identified in six general categories of social, technological, economic, environmental, political and value trends. Then, According three key uncertainties, four scenarios were created with the titles of insecurity, sustainable security, semi-sustainable security, unstable security, which Sustainable security scenario, is a favorable scenario for the general security of Iranian society.

Keywords: Security, Trend, Scenario, Iranian Society.

1. Member of Faculty and Assistant Professor of International University of Imam Khomeini, Tehran, Iran (Corresponding Author). sarkheil@soc.ikiu.ac.ir

2. Master's Degree in administrative management, Islamic Azad University, Ghazvin, Iran. mortezam9094@gmail.com

شناسایی روندها و سناریوهای جامعه ایران در افق ۱۴۲۴ از منظر امنیت ملیبهنام سرخیل^۱ دریافت: ۱۴۰۰/۲/۳سید مرتضی مرتضوی^۲ پذیرش: ۱۴۰۰/۵/۲۰**چکیده**

امنیت در زمره نیازهای اولیه و اساسی انسان است و برنامه‌ریزی برای فراهم آمدن شرایطی در جوامع که افراد در آن احساس آرامش کنند جزء اهداف اصلی محسوب می‌شود. امنیت ملی فعالیت‌ها و تمهیدهایی به منظور استقرار امنیت در ابعاد مختلف می‌باشد و توانایی یک ملت در دنبال کردن موفقیت‌آمیز منافع ملی‌اش است. در همین چارچوب توجه اصولی به امنیت ملی از ضرورت‌های بسیار مهم می‌باشد و مستلزم شناسایی روندها و سناریوهای مربوطه است. هدف از انجام پژوهش حاضر شناسایی روندها و سناریوهای جامعه ایران در افق ۱۴۲۴ از منظر امنیت ملی می‌باشد. پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و بر اساس نحوه گردآوری و تحلیل داده‌ها، توصیفی-تحلیلی محسوب می‌شود. جامعه آماری تحقیق را خبرگان و متخصصان نیروی انتظامی به تعداد ۱۲ نفر تشکیل می‌دهند. برای گردآوری اطلاعات از مطالعات کتابخانه‌ای و روش میدانی استفاده گردید و برای تحلیل داده‌های گردآوری‌شده از روش تحلیل اثرات متقاطع و از نرم‌افزار میک‌مک استفاده گردید. مطابق یافته‌های این پژوهش، ۴۲ روند و در شش دسته کلی روندهای اجتماعی، فناوری، اقتصادی، زیست‌محیطی، سیاسی و ارزشی شناسایی شدند و در ادامه، با توجه به سه عدم قطعیت کلیدی توجه به اقتصاد مقاومتی، تحریم‌های اقتصادی و جنگ نرم؛ چهار سناریو بدیل آینده با عناوین عدم امنیت، امنیت

۱. عضو هیئت علمی و استادیار دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)، تهران، ایران، (نویسنده مسئول).
sarkheil@soc.ikiu.ac.ir

۲. کارشناسی ارشد مدیریت اجرایی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد، قزوین، ایران.

پایدار، امنیت نیمه پایدار، امنیت ناپایدار خلق گردید که سناریوی امنیت پایدار سناریوی مطلوب امنیت عمومی جامعه ایران می‌باشد.

واژگان کلیدی: امنیت، روند، سناریو نگاری، جامعه ایران.

مقدمه

امنیت در زندگی بشر یک پدیده حیاتی است و به مفهوم رهایی از ترس، خطر و احساس دوری از هرگونه تهدید می‌باشد و از ابتدای زندگی بشر یکی از دغدغه‌های اصلی انسان‌ها بوده است؛ به طوری که انسان همواره در پی یافتن راهی برای مقابله با جرم و تأمین امنیت خویش بوده است (گودرزی، ۱۳۹۸: ۱۶۴). توجه به امنیت در سطح جامعه، زمینه را برای رشد و توسعه نهادهای اجتماعی در سطح جامعه فراهم می‌آورد (تاجران و کلاکی، ۱۳۸۸: ۷۷)؛ و هیچ عنصری برای پیشرفت، توسعه و تکامل یک جامعه و شکوفایی استعدادها مهم‌تر از عنصر امنیت و آرامش در جامعه نمی‌باشد و به منظور دستیابی به توسعه همه‌جانبه در یک کشور ایجاد محیطی امن و باثبات برای اجرای برنامه‌ها و سیاست‌گذاری‌ها در جامعه، در درجه اول اهمیت قرار دارد (بیدل، ۱۳۹۵: ۶۰)؛ و به عنوان مقوله‌ای فراگیر و پیش شرط در هر نوع برنامه‌ریزی سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی جایگاهی برجسته دارد (یا سوری، سجودی و امامی، ۱۳۹۴: ۶۹). چنانچه ضریب امنیت در کشوری در حدی بالایی باشد، افراد جامعه در آن با صلح و آرامش در کنار هم زندگی و برای آبادانی کشورشان به‌طور جمعی تلاش خواهند کرد (رجبی و عبدی، ۱۳۹۸: ۷۰)

ایجاد و گسترش امنیت وظیفه همگانی می‌باشد؛ و با افزایش و پیچیدگی جوامع، شرایط تأمین این نیاز و برطرف کردن این مسئله نیز پیچیده‌تر شده است (شوهانی، نادر؛ شوهانی، احمد و شوهانی، سارا، ۱۳۹۸: ۱۳۸)؛ و لزوم توجه به آن را دوچندان کرده است. مقام معظم رهبری می‌فرماید: امنیت، یکی از اساسی‌ترین و اصلی‌ترین نیازهای یک ملت و یک کشور است. مهم‌ترین مشکل برای یک کشور وقتی به وجود می‌آید که در محیط کار، در محیط زندگی، در محیط تحصیل و در فضای عمومی جامعه، مردم احساس امنیت نکنند. اینجاست که مغزهای فعال، دست‌های توانا و سرانگشتان ماهر، هیچ‌یک نخواهند توانست مسؤولیت مهمی را که هرکدام بر دوش دارند، به انجام برسانند (مراسم فارغ‌التحصیلی پرسنل نیروی انتظامی، ۱۳۷۹/۰۷/۱۸). سطح امنیت عمومی ناظر بر تولید اوضاعی است که در آن منافع، مصالح و حقوق افراد، گروه‌ها و نهادهای اجتماعی تأمین می‌گردد. در این سطح وجوه امنیت؛ سیاسی، اقتصادی، قضایی، فرهنگی، اجتماعی (فردی- جمعی) می‌باشد (طاهری، ربانی و ادیبی سده، ۱۳۹۱: ۲۴).

عوامل مختلفی تهدیدکننده امنیت می‌باشند و زوایای متعددی از امنیت را مورد تهدید قرار می‌دهند؛ به طوری که در جوامع امروزی علاوه بر مواردی مانند: جرم و جنایت، اعتیاد، حاشیه‌نشینی، نابرابری اجتماعی، استفاده غیرمعقول از اینترنت و ... عوامل مختلفی نیز بر نظم و امنیت تأثیرگذار می‌باشند که در حال گذر و تغییر هستند؛ که کوچک‌ترین کم‌توجهی به آن‌ها می‌تواند به بهای گزاف غافلگیری راهبردی در تمام عرصه‌های سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و حتی فرهنگی تمام شود (افشار، برزگر و کیانی، ۱۳۹۹: ۹۸). روندها به‌عنوان سیگنال‌های ضعیفی از تغییرات هستند که به‌احتمال زیاد در آینده یک سازمان و محیط آن تأثیر می‌گذارد که افراد این روندها و تأثیر آن‌ها بر سازمان را مورد بررسی قرار می‌دهند و نمایش روند آینده‌نگاری به‌طور کلی برای درک یک فعالیت، استراتژیک، سیستم نوآور یا شیوه‌های یکپارچه‌سازی سازمان می‌باشد (افشار و همکاران، ۱۳۹۹: ۱۰۶). همچنین، سناریوها تصاویری از آینده‌های محتمل هستند و هدف از به‌کارگیری آن‌ها، ایجاد فضایی از ممکنات است که در آن کارایی سیاست‌های اتخاذشده در برابر چالش‌های موجود آینده در بونه آزمایش قرار می‌گیرند؛ و کمک می‌کنند که هم چالش‌ها و هم فرصت‌های بالقوه ولی غیرمنتظره شناسایی شوند و در خدمت تدوین استراتژی‌ها قرار می‌گیرند (نوروزی، حسین پور و اسماعیلی، ۱۳۹۷: ۱۷۴-۱۷۵). بنابراین با توجه به تغییرات و پیشرفت‌ها در زمینه‌های اجتماعی، اقتصادی، فناوری، زیست‌محیطی، سیاسی و ارزشی که در حوزه‌های مختلف از جمله حوزه نظم و امنیت موجب تأثیرات و ایجاد چالش‌ها و مسائلی می‌شود؛ در نتیجه آینده‌پژوهی در زمینه امنیت عمومی یکی از ضرورت‌های انکارناپذیر قرن حاضر است (دهنویه، رجبی، کلاتری و نوروزی، ۱۳۹۴: ۳)؛ و برای تبدیل تهدیدهای ناشی از چالش‌ها به فرصت یکی از مهم‌ترین و اساسی‌ترین رویکردها بوده و خواهد بود (رستگار و رضایی، ۱۳۹۱: ۸۱). مهم‌ترین اهمیت آینده‌پژوهی این است که یک فرصت ساختاریافته را برای نگاه به آینده و بررسی نقش مؤلفه‌های تأثیرگذار در آینده فراهم می‌آورد و به‌این ترتیب، زمینه و بستری مناسب را جهت سیاست‌گذاری در زمینه‌های گوناگون فراهم می‌کند (هندیانی و مرشدی، ۱۳۹۵: ۱۳۸). در نتیجه، پیش‌نیاز هر نوع برنامه‌ریزی راهبردی و سیاست‌گذاری صحیح، انجام آینده‌پژوهی صحیح است و آینده‌پژوهی مقدم بر سیاست‌گذاری می‌باشد (عطایی، ۱۳۹۸: ۸۷). بنابراین شناسایی روندها و سناریوهای مطلوب امنیت در جهت

برنامه‌ریزی‌های راهبردی برای ارتقای سطح امنیت عمومی از اهمیت بالایی برخوردار است؛ چراکه حفظ و بقاء امنیت و احساس ناشی از آن ثبات جامعه را به همراه دارد (جلالیان، ۱۳۹۸: ۶۳). از آنجا که سند چشم‌انداز ایران در افق ۱۴۰۴ تدوین گردیده در این پژوهش سعی بر آن است که چشم‌انداز ۲۰ سال پس‌ازاین افق در نظر گرفته شود. بر همین اساس هدف اصلی این تحقیق شناسایی روندها و سناریوهای امنیت جامعه ایران در افق ۱۴۲۴ می‌باشد و به دنبال پاسخ دادن به این سؤال است که روندها و سناریوهای مطلوب امنیت جامعه ایران در افق ۱۴۲۴ کدام‌اند؟

۱. پیشینه پژوهش

در راستای موضوع مورد مطالعه، بررسی تحقیقات مرتبط نشان می‌دهد که با وجود تحقیقات متعددی که به مباحث امنیت پرداخته‌اند اما تاکنون هیچ تحقیقی به موضوع شناسایی روندها و سناریوهای امنیت جامعه ایران در افق ۱۴۲۴ نپرداخته است، بنابراین به برخی از پژوهش‌های مرتبط با موضوع تحقیق به اختصار اشاره می‌شود:

صالح‌آبادی، بهرامی و قبا سفیدی (۱۳۹۹)، در مقاله‌ای به بررسی و تبیین عوامل ژئوپلیتیکی تأثیرگذار بر امنیت کلان‌شهر مشهد پرداخته‌اند. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که امنیت در این کلان‌شهر در دو بعد طبیعی (فرونشست زمین، خشک‌سالی، زلزله، بحران آب) و انسانی (رابطه مرکز-پیرامون، نابرابری اجتماعی، کودکان کار، حاشیه‌نشینی، آلودگی صوتی، مرزی بودن و تنوع مذهبی) قابل بررسی است. در این بین متغیرهایی مانند حاشیه‌نشینی (۵,۹۸۶۸)، نابرابری اجتماعی (۴,۶۳۸)، رابطه مرکز پیرامون (۴,۶۲۹۵) و خشک‌سالی (۴,۵۹۲۱) دارای تعامل بالا و ارتباط سیستمی قوی با سایر متغیرها هستند. متغیر مرکز-پیرامون، خشک‌سالی، زلزله، مرزی بودن و کاهش سطح آب زیرزمینی علت این مدل سیستمی محسوب می‌شوند؛ و عواملی مانند حاشیه‌نشینی، نابرابری اجتماعی، کودکان کار، کودکان کار، تنوع مذهبی و فرونشست زمین به عنوان معلول نمایش داده شده است. بنابراین می‌توان بیان نمود امنیت در این کلان‌شهر تحت تأثیر بعد طبیعی می‌باشد که می‌تواند بعد انسانی را تحت تأثیر خود قرار دهد. نقدی، کاغذیان و لشکری زاده (۱۳۹۹)، در مقاله‌ای به موضوع مقایسه اثرات تورم و بیکاری بر امنیت اجتماعی در ایران پرداخته‌اند. مطابق نتایج این تحقیق، تورم و بیکاری در

کوتاه‌مدت و بلندمدت اثر مثبت و معنادار بر میزان جرائم در ایران دارد. لازم به ذکر است که اثرات بلندمدت هر دو متغیر بیشتر از اثرات کوتاه‌مدت آن‌ها می‌باشد. از طرف دیگر، با توجه به نتایج تحقیق، تورم نسبت به بیکاری، هم در کوتاه‌مدت و هم در بلندمدت، تأثیر بیشتری بر میزان جرائم می‌گذارد، در نتیجه امنیت اجتماعی را بیشتر تحت تأثیر قرار می‌دهد. شیری و بهشتی (۱۳۹۸)، در مقاله‌ای به آینده‌پژوهی تهدیدات اجتماعی استان همدان تا افق سال ۱۴۰۸ پرداخته‌اند. نتایج نشان می‌دهد که نیروهای نظامی و انتظامی و امنیتی اصلی‌ترین کنشگر و به ترتیب، رهبران فرق و مذاهب استان، نخبگان سیاسی و تصمیم‌سازان استان، صاحبان رسانه‌های مکتوب و دیجیتال و ... از مهم‌ترین کنشگران این صحنه محسوب گردیدند و همچنین، افزایش نارضایتی مردم از وضعیت معیشتی خود، افزایش روند رو به افزایش ریز گرد‌ها، گسترش استفاده از شبکه‌های اجتماعی، افزایش نرخ سالمندی و تک‌فرزندی و ... از جمله روندها در این صحنه محسوب شدند و نهایتاً پیشران‌ها نیز مورد شناسایی قرار گرفتند. بیرانوند زاده، نادر دهقانی الوار، سبحانی و اسماعیل‌زاده (۱۳۹۸)، در مقاله‌ای به بررسی روندهای تأثیرگذار بر امنیت فضاهای شهری (مورد مطالعه: شهر خرم‌آباد) پرداخته‌اند. بر این اساس متغیرهای مانند «اشتغال»، «درآمد و طبقه اجتماعی»، «تأثیر سازوکارهای مدیران در کاهش ناهنجاری‌ها»، «بازخورد های اجتماعی و ارتباطی شهروندان نسبت به یکدیگر»، «میزان اشراف و احاطه واحدهای مسکونی بر هم»، «بیانگر بیش‌ترین تأثیرگذاری در توسعه و بهبود امنیت در فضاهای شهر خرم‌آباد دارند. امیر نژاد، اژدری و عبدالمهی (۱۳۹۷)، به شناسایی و رتبه‌بندی عوامل مؤثر بر توسعه سطح امنیت اجتماعی: با تأکید بر نقش مدیران نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران (کلان‌شهر اهواز) پرداخته‌اند. نتایج حاصل از تحلیل‌های صورت گرفته حاکی از آن بود که متغیر امنیت اجتماعی در وضعیت متوسط قرار دارد و همچنین نتایج نشان داد عوامل شناسایی شده تأثیر مثبت و معناداری بر توسعه امنیت اجتماعی دارند که میزان اولویت‌بندی آن‌ها به صورت رفاه اقتصادی، عوامل فرهنگی، عوامل اجتماعی، سلامت روح و جسم، عملکرد پلیس و شفافیت در گردش اطلاعات و نهایتاً عوامل مذهبی می‌باشد. حسین پور و مصرخانی (۱۳۹۷)، در مقاله‌ای به نقش شبکه‌های اجتماعی مجازی بر امنیت عمومی کاربران آن پرداخته‌اند. نتایج حاصل از پژوهش نشان می‌دهد که شبکه‌های اجتماعی مجازی از طریق تأثیرات منفی رفتاری، رواج هرزه‌نگاری، ایجاد کمپین‌های مجازی، متزلزل

نمودن بنیان خانواده، گسترش فعالیت‌های اقتصادی مخرب، نقض حریم خصوصی، تبلیغات ضد دینی، ترویج اخبار کذب و ارائه اطلاعات غیرواقعی بر امنیت عمومی تأثیر می‌گذارد و می‌توان نتیجه گرفت هر چه شبکه‌های اجتماعی مجازی غیرقابل کنترل در جامعه توسعه یابد، به همان میزان هنجارشکنی‌ها در بین کاربران آن بیشتر می‌شود که نتیجه این امر، کاهش امنیت عمومی است. صالح اصفهانی، پدرام و رئیسی وانانی (۱۳۹۷)، در مقاله‌ای به آینده‌پژوهی ساختار جمعیتی جمهوری اسلامی ایران از منظر دفاعی امنیتی تا افق ۱۴۳۰ پرداخته‌اند. روندهای جمعیتی حاکی از آن است که جمهوری اسلامی ایران با پایین‌ترین نرخ باروری، در افق ۳۰ رشد منفی جمعیت را تجربه خواهد کرد و به‌عنوان ششمین کشور کهن‌سال جهان شناخته خواهد شد. همچنین روندهای توسعه شهرنشینی، تراکم ناهمگون جمعیت، شکاف مرکز حاشیه، افزایش سن ازدواج، افزایش طلاق و ... تبعات دفاعی امنیتی در حوزه‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، نظامی، زیست‌محیطی و علم و فناوری خواهد داشت. برخی از راهکارهای پیشنهادی عبارت‌اند از: سیاست سالمندی فعال، سیاست جایزه ازدواج به‌جای جایزه تولد، تشکیل نهاد تخصصی مدیریت جامع جمعیت کشور، در اولویت قرار دادن پروژه هوشمند سازی امنیتی کشور (سیستم مراقبت ملی)، سیاست‌های تغییر جذب و استخدام در نیروهای مسلح. سجادی، واحدی یگانه و صمدی (۱۳۹۶)، در مقاله‌ای به تحلیل و اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر ارتقای امنیت شهروندان (نمونه موردی: شهر سنندج) پرداخته‌اند. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که عملکرد مطلوب پلیس، اطلاع‌رسانی مطلوب، اقدامات فرهنگی و اجتماعی، اقدامات اقتصادی و بهبود فضای کالبدی شهر در ارتقای امنیت شهروندان سنندجی تأثیر مثبت دارد. دهنویه، رجبی، کلاتری و نوروزی (۱۳۹۴)، در مقاله‌ای به آینده‌پژوهی نظم و امنیت استان کرمان پرداخته‌اند. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که در مجموع ۲۷ روند اجتماعی مشخص که در قالب ۶ گروه، عوامل مرتبط با مسائل جمعیتی، عوامل مرتبط با خانواده، عوامل بازار کار، عوامل مربوط با سوء مصرف مواد، عوامل فرهنگی و عوامل اداری و حقوقی دسته‌بندی شدند. همچنین روندهای حوزه فناوری، اقتصادی، زیست‌محیطی، سیاسی و ارزشی شناسایی شدند. زراءنژاد، ابراهیمی و نکیانی (۱۳۹۳). در مقاله‌ای به شناسایی و رتبه‌بندی عوامل اقتصادی مؤثر بر امنیت در استان لرستان پرداخته‌اند. بر اساس نتایج این مطالعه بیکاری، فقر و درآمد سرانه پایین بااهمیت‌ترین عوامل اقتصادی مؤثر

بر امنیت اجتماعی به شمار می‌روند. جاجرمی، پیشگاهی فرد و مهکویی (۱۳۹۲)، در مقاله‌ای به ارزیابی تهدیدات زیست‌محیطی در امنیت ملی ایران پرداخته‌اند. نتایج نشان می‌دهند عواملی همچون تأمین انرژی و دستیابی به آن، آلودگی آب رودخانه‌ها و دریاها، خشک‌سالی، تغییرات آب‌وهوا و افزایش جمعیت و مهاجرت در ایجاد ناامنی و برهم زدن نظم عمومی و از همه مهم‌تر بر امنیت ملی ایران، تأثیرات قابل‌توجهی دارند. زین‌العابدین، نظری و احمدی ارکمی (۱۳۹۱)، در مقاله‌ای به موضوع مؤلفه‌های تأثیرگذار بر امنیت شهروندی در شهر رشت پرداخته‌اند. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که میانگین رتبه‌ای بیش از ۲/۵ اکثر متغیرها نشان از اثرگذاری مثبت بر امنیت شهروندی در شهر رشت است. همچنین میانگین ۳/۶۸ متغیرهای اجتماعی-فرهنگی و میانگین ۳/۴۸ درصدی متغیرهای اقتصادی-سیاسی نشان از تأیید فرضیه‌ها پژوهش و اثرگذاری مسائل اجتماعی-فرهنگی و مسائل اقتصادی-سیاسی بر امنیت شهروندی شهر رشت دارد. همچنین داده‌های پژوهش نشان می‌دهد اثرگذاری مسائل اجتماعی-فرهنگی بر امنیت شهروندی شهر رشت بیش از مسائل اقتصادی-سیاسی است.

۲. چارچوب نظری پژوهش

مفهوم‌شناسی امنیت

امنیت را می‌توان در زمره مسائلی دانست که انسان با آن مواجه می‌باشد؛ در قرآن کریم به این مقوله توجه شده است و تعاریف مختلفی را از آیات می‌توان سراغ گرفت همانند: زندگانی بدون ترس و اندوه در سایه ایمان و عمل صالح (بقره، ۶۲) و همچنین شهری که به‌عنوان الگو مطرح شده، شهری است که دارای امنیت باشد (نحل، ۱۱۲). امنیت در مفهوم قرآنی آن در سایه تقوا، توکل، احترام به حقوق دیگران، اجرای قسط و عدالت، برابری و برادری، دفاع و حمایت از مظلوم و محروم، برخورد با مفسد و مجرم، دفع فقر و محرومیت، تأمین معیشت و رفاه، حفظ آزادی‌های مشروع مردم و حاکمیت معیارهای انسانی و الهی امکان‌پذیر است (حسینی، ۱۳۹۷: ۸۴).

در لغت‌نامه دهخدا امنیت به معنای بی‌بیمی، ایمنی، ایمن شدن و در امان بودن آمده است (دهخدا، ۱۳۷۲). امنیت به مفهوم عام به معنای فراهم آمدن شرایطی در جوامع است که افراد یک شهر، استان، کشور در آن احساس آرامش کنند. به‌علاوه، برنامه‌ریزی‌ها و سرمایه‌گذاری

دولت‌ها و نهادهای غیردولتی در بستر جامعه‌ای امن امکان‌پذیر خواهد بود. از نظر بری بوزان امنیت جوامع بشری تحت تأثیر عوامل موجود در پنج حوزه عمده نظامی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی است (اسنایدر ۳، ۱۳۸۴: ۱۵۷). جونز مفهوم امنیت را به مصونیت از تعرض و تصرف اجباری بدون رضایت و در مورد افراد، به نبود هراس و بیم نسبت به حقوق و آزادی‌های مشروع و به مخاطره نیفتادن این حقوق و آزادی‌ها و مصون بودن از تهدید و خطر مرگ، بیماری، فقر و حوادث غیرمترقبه و در کل هر عاملی که آرامش انسان را از بین ببرد؛ تعریف نمود (شایگان، حسینی و عامری، ۱۳۹۷: ۳۹-۴۰). توسعه و پایداری امنیت نتیجه کاهش فقر، بیکاری و برابری شهروندان است و می‌توان چرخه‌ای را تصور کرد که فقر و کاهش سایر مؤلفه‌های مرتبط با امنیت انسانی، منجر به ناامنی و ناامنی منجر به توسعه‌نیافتگی و بی‌ثباتی در جامعه خواهد شد (سهرابی، ۱۳۹۶: ۴۳-۴۴).

مطابق سلسله‌مراتب نیازهای مازلو نیاز به امنیت بعد از نیازهای زیستی آمده است (رضائیان، ۱۳۹۰: ۱۰۷). به طوری که با زوال آن آرامش خاطر انسان از بین می‌رود و تشویش، اضطراب و ناآرامی جای آن را می‌گیرد (نوروزی و فولادی سپهر، ۱۳۸۸: ۱۳۰). تأثیر امنیت بر دیگر ابعاد کلان اجتماع از جمله بر اقتصاد، فرهنگ و علم و فناوری بر کسی پوشیده نیست (قیدی، اسماعیل‌پور روشن و استعلاجی، ۱۳۹۸: ۳). امنیت به‌عنوان محصول تعامل ساختارهای اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سرانجام طبیعی طرح می‌گردد (حسنوند، ۱۳۹۵: ۱۲۶). امنیت دارای دو بعد متفاوت می‌باشد، که عبارت‌اند از: بعد سلبی و بعد ایجابی. امنیت در بعد سلبی فقدان هرگونه تهدید که دارای منشأ داخلی، منطقه‌ای و بین‌المللی باشد و در بعد ایجابی مصون بودن از تهدید و خطر مرگ، بیماری، فقر و هر حادثه‌ای که آرامش را از بین می‌برد، می‌باشد (رضایان قیبه‌باشی، اصغرپور عزت و حافظ نیا، ۱۳۹۷: ۱۴۴).

از دیرباز ایده «امنیت عمومی» که در آن عموم افراد بشر، حریم خویش را از هرگونه تعرض و تهدیدی، آزاد، رها و ایمن حس کنند و در سایه امنیت رشد و تعالی یابند، آرمان والایی است که انسان‌ها همواره در طول زندگی اجتماعی به دنبال و در انتظار نیل به آن بوده و هستند و تاکنون هیچ کشوری ادعا نکرده است که دارای امنیت کامل است (طاهری و همکاران، ۱۳۹۱: ۲۲). امنیت عمومی یکی از مهم‌تری مقوله‌های مربوط به امنیت محسوب می‌شود. در ترمینولوژی حقوق بشری، اصطلاح امنیت عمومی به معنای حمایت‌های دولتی

از سلامت و رفاه عمومی و راهکارهایی که به منظور حمایت از ساکنان (جمعیت) کشوری اتخاذ می‌شود، تعریف شده است. چنین مفهومی، ایمنی و حمایت در برابر پدیده‌های طبیعی معین نظیر حوادث غیرقابل پیشگیری و اقدامات مضر و آسیب‌زننده به افراد یا گروه‌ها را نیز شامل می‌شود (حبیبی و معصوم بیگی، ۱۳۹۵: ۱۲۶).

تحلیل روند

تحلیل روند عبارت است از مطالعه یک‌روند مشخص به منظور کشف ماهیت، علت‌های بروز، سرعت توسعه و پیامدهای بالقوه آن (توسلی و اسدی، ۱۳۹۲: ۲۹-۳۰). نمایش روند آینده‌نگاری به‌طور کلی برای درک یک فعالیت استراتژیک سیستم، نوآور یا شیوه‌های یکپارچه‌سازی سازمان می‌باشد. روندها به‌عنوان سیگنال‌های ضعیفی از تغییرات هستند که به احتمال زیاد در آینده یک سازمان و محیط آن تأثیر می‌گذارد که افراد این روندها و تأثیر آن‌ها بر سازمان را مورد بررسی قرار می‌دهند و نمایش روند آینده‌نگاری به‌طور کلی برای درک یک فعالیت، استراتژیک، سیستم نوآور یا شیوه‌های یکپارچه‌سازی سازمان می‌باشد (افشار و همکاران، ۱۳۹۹: ۱۰۶).

سناریو پردازی

سناریو پردازی هنوز هم یک عرصه کم‌وبیش نوپاست که به شکل‌های متنوعی توسعه یافته است. تنوع اندیشه در حوزه سناریو پردازی نوعی سرمایه است؛ زیرا به مجموعه متنوعی از تفاسیر در سناریو نگاری انجامیده است. اما بهره‌گیری از روش‌های متنوع ایجاب می‌کند برای تعیین آنچه که اثربخش است و آنچه که نیست، مطالعه‌ای دقیق و توأم با احتیاط انجام گیرد (چرماک ۱، ۲۰۱۱). ابتدا روندها به‌عنوان جریان مستمر تغییرات شناسایی و سپس بر مبنای کلیدی‌ترین آن‌ها سناریو پردازی انجام شده است. سناریوها در واقع تلاش‌هایی هستند برای تجسم رویدادهای ممکن آینده، بر پایه آنچه می‌دانیم یا آنچه که تصور می‌کنیم می‌دانیم. سناریوها به ما کمک می‌کنند تا بفهمیم که نتایج و پیامدهای احتمالی تصمیمی که اتخاذ می‌کنیم چه خواهد بود؟ شما می‌توانید با این پیش‌فرض که جمعیت کشور، هر ساله دو درصد افزایش یابد، یک سناریو برای ایران در سال ۱۴۰۰ هجری شمسی بنویسید و یکی

از چالش‌های بزرگ کشور، یعنی مسن شدن جمعیت کشور و پیامدهای ناشی از آن را در دهه‌های آینده به تصویر بکشید (توسلی و اسدی، ۱۳۹۲: ۲۹).

۳. روش‌شناسی پژوهش

تحقیق حاضر از نظر هدف، کاربردی و از لحاظ گردآوری داده‌ها و اطلاعات و روش تجزیه و تحلیل یک تحقیق توصیفی-تحلیلی محسوب می‌شود. روش پژوهش، آمیخته با راهبرد غالب اکتشافی متوالی برگزیده شده است. این راهبرد، راهبردی دومرحله‌ای است که ابتدا داده‌های کیفی گردآوری می‌شود و سپس به جمع‌آوری داده‌های کمی می‌پردازد و در نهایت نتایج در مرحله تفسیر ادغام می‌شوند. بدین منظور، جهت جمع‌آوری اطلاعات در زمینه مبانی نظری و ادبیات تحقیق موضوع، از مطالعات کتابخانه‌ای و جهت جمع‌آوری داده‌ها به منظور تجزیه و تحلیل و پاسخ به سؤال اصلی پژوهش، از روش میدانی استفاده شد. جامعه آماری تحقیق را خبرگان و متخصصان نیروی انتظامی به تعداد ۱۲ نفر تشکیل می‌دهند که با توجه به هدف پژوهش، از طریق نمونه‌گیری هدفمند به روش گلوله برفی انتخاب شدند. در این تحقیق از پرسشنامه محقق ساخته جهت جمع‌آوری داده‌ها استفاده شد، بدین ترتیب که در تحقیق حاضر بعد از تعیین روندهای مؤثر بر امنیت عمومی بر اساس مطالعات کتابخانه‌ای، بررسی پژوهش‌های قبلی و اعلام نظر خبرگان، ماتریس تأثیرات متقاطع برای سنجش میزان تأثیرگذاری روندها بر یکدیگر طراحی شده و در اختیار خبرگان قرار گرفت؛ که در نهایت پس از بررسی میزان و چگونگی تأثیرگذاری این روندها بر یکدیگر، روندهای راهبردی مؤثر بر امنیت با رویکرد آینده‌پژوهی شناسایی شدند و سپس به خلق سناریوها پرداخته شد. با توجه به ماهیت این پژوهش، برای تجزیه و تحلیل داده‌های گردآوری شده از نرم‌افزار میک مک ۲ استفاده گردید.

۴. یافته‌های پژوهش

با توجه به مطالعات کتابخانه‌ای، بررسی پیشینه‌های تحقیق و اعلام نظر خبرگان روندهای امنیت عمومی جامعه ایران مطابق جدول شماره ۱، در شش دسته کلی قرار گرفته‌اند.

جدول (۱) روندهای امنیت عمومی جامعه ایران

C1	مشکلات خانوادگی	روندهای اجتماعی
C2	بیکاری	
C3	گسترش بیماری‌ها	
C4	بحران کاهش جمعیت	
C5	گسترش و پیچیدگی جرائم	
C6	پدیده قاچاق	
C7	دسترسی به مواد مخدر	
C8	توانمندی‌های پلیسی	
C9	مهاجرت خبرگان	
C10	گسترش حاشیه‌نشینی	
C11	شکاف طبقاتی	
C12	توسعه بسترهای ارتباطی و زیرساخت‌های اینترنتی	روندهای فناوری
C13	استفاده از وسایل ارتباط جمعی نوین	
C14	استفاده از فناوری‌های بیولوژیک مخرب	
C15	مشارکت رسانه‌ها در پیشگیری از جرم	
C16	جاسوسی و تهدیدات فضای سایبر	
C17	استفاده و گستردگی اینترنت اشیا	
C18	تورم	روندهای اقتصادی
C19	میزان بودجه دولت	
C20	گسترش دلالی	
C21	کسب و کارهای مخرب	
C22	جرائم اقتصادی	
C23	توجه به اقتصاد مقاومتی	
C24	تحریم‌های اقتصادی	
C25	حمایت از کارآفرینان	
C26	کاهش ارزش پول ملی	

C27	بحران‌های طبیعی	روندهای زیست‌محیطی
C28	شکل گرفتن گروه‌های حامی محیط‌زیست	
C29	آلودگی‌های هوا در کلان‌شهرها	
C30	مصرف بی‌رویه انرژی	
C31	افزایش قابل‌ملاحظه ضایعات و پسماندهای شهری و صنعتی	
C32	تعدی به منابع طبیعی	
C33	تغییر کاربری اراضی	
C34	اختلافات سیاسی و حزبی	روندهای سیاسی
C35	جنگ نرم	
C36	گروه‌های تروریستی	
C37	تلاش برای رسیدن به دموکراسی	
C38	ناکارایی نظام اداری	روندهای ارزشی
C39	پدیده گسست نسل‌ها	
C40	کاهش ارزش‌های مذهبی	
C41	کاهش تعلق خاطر به جامعه	
C42	تهاجم فرهنگی	

به منظور سنجش میزان تأثیرگذاری و تأثیرپذیری روندها بر یکدیگر، ماتریس تأثیرات متقاطع طراحی و در اختیار خبرگان قرار گرفت. میزان این تأثیرگذاری از صفر تا سه سنجیده می‌شود. ابعاد ماتریس ۴۲*۴۲ می‌باشد و متغیرها در پنج بخش مختلف تنظیم می‌شوند. بر اساس نتایج به دست آمده، درجه پرشدگی ماتریس ۳۳/۴ درصد می‌باشد و ماتریس بر اساس شاخص آماری با دو بار چرخش از مطلوبیت و بهینه‌شدگی ۱۰۰ درصد برخوردار است که حاکی از روایی بالایی ماتریس و پاسخ‌ها می‌باشد.

در سناریونویسی با استفاده از روش عدم قطعیت‌های بحرانی تلاش می‌شود تا موضوعات محور اصلی بحث شوند، که اهمیت و عدم قطعیت بالایی دارند. رتبه‌بندی روندها بر اساس

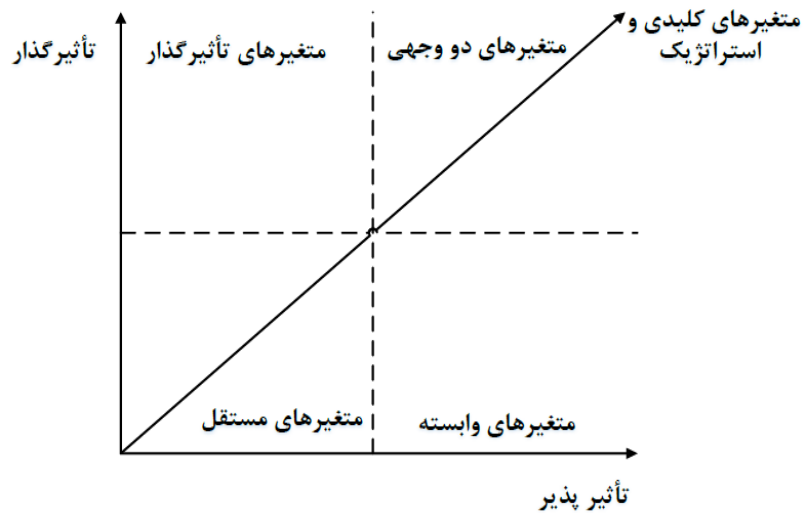
درجه اهمیت آن‌ها برای موفقیت موضوع یا تصمیم اصلی و عدم قطعیت آن‌ها صورت می‌گیرد. نکته اصلی شناسایی دو یا سه عامل یا روندی است که بیش از دیگران اهمیت داشته و بیش‌ترین عدم قطعیت را دارا باشند. در ماتریس متقاطع جمع اعداد سطرهای هر متغیر به‌عنوان میزان تأثیرگذاری و جمع ستونی هر متغیر نیز میزان تأثیرپذیری آن متغیر را از متغیرهای دیگر نشان می‌دهد. نتایج میزان اثرگذاری و اثرپذیری برخی از مهم‌ترین روندها بر یکدیگر در جدول شماره ۲ قابل مشاهده می‌باشد.

جدول (۲) میزان تأثیرگذاری و تأثیرپذیری روندها

روندها	میزان تأثیرگذاری	میزان تأثیرپذیری
توجه به اقتصاد مقاومتی	۶۸	۵۲
تحریم‌های اقتصادی	۵۹	۳۸
جنگ نرم	۴۰	۴۳
میزان بودجه دولت	۵۶	۲۲
مشکلات خانوادگی	۱۸	۵۶
بیکاری	۳۱	۴۰
گسترش و پیچیدگی جرائم	۱۵	۵۵
تورم	۴۷	۲۳
توانمندی‌های پلیسی	۵۱	۱۷
کاهش ارزش پول ملی	۵۰	۱۸
جرائم اقتصادی	۲۶	۴۱
تهاجم فرهنگی	۳۱	۳۵
کاهش ارزش‌های مذهبی	۳۵	۲۹
کسب‌وکارهای مخرب	۱۶	۴۷
کاهش تعلق خاطر به جامعه	۲۵	۳۶
شکاف طبقاتی	۲۷	۳۳
حمایت از کارآفرینان	۳۰	۲۸

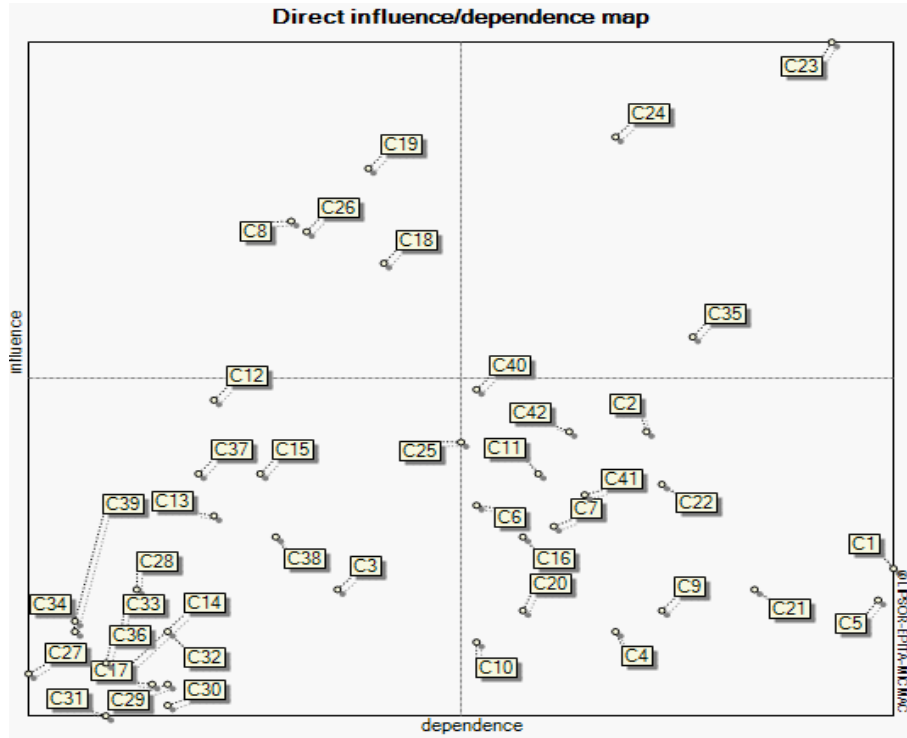
۳۴	۲۲	دسترسی به مواد مخدر
۴۱	۱۴	مهاجرت خبرگان
۲۹	۲۴	پدیده قاچاق
۳۲	۲۱	جاسوسی و تهدیدات فضای سایبر
۳۸	۱۲	بحران کاهش جمعیت
۱۲	۳۴	توسعه بسترهای ارتباطی و زیرساخت‌های اینترنتی
۳۲	۱۴	گسترش دلالی
۱۵	۲۷	مشارکت رسانه‌ها در پیشگیری از جرم

بنابراین، تشریح تحلیل سیستم در جهت شناسایی متغیرهای استراتژیک به این صورت می‌باشد که شکل ۱، جایگاه متغیرهای تأثیرگذار و تأثیرپذیر را در یک نمودار دوبعدی نشان می‌دهد. متغیرهای استراتژیک متغیرهایی هستند که هم قابل دست‌کاری و کنترل باشند و هم بر پویایی و تغییر سیستم تأثیرگذار باشند. با این توصیف متغیرهایی را که تأثیر بالایی دارند ولی قابل کنترل نیستند نمی‌توان به‌عنوان متغیر استراتژیک محسوب کرد. اگر نمودار وضعیت متغیرها را به‌صورت یک شبکه مختصات فرض کنیم، متغیرهای قرارگرفته در ناحیه ۲ چنین وضعیتی دارند و برنامه‌ریزان به‌ندرت قادر به تغییر این متغیرها هستند. متغیرهای قرارگرفته در ناحیه ۳ شبکه مختصات، چنانچه در نمودار نیز مشخص است تأثیرگذاری و تأثیرپذیری بسیار پائینی در سیستم دارند و نمی‌توانند متغیر استراتژیک محسوب شوند. متغیرهای ناحیه ۴ نیز به دلیل وابستگی شدید به سایر متغیرها خاصیت استراتژیک ندارند و بیشتر نتیجه سایر متغیرها به‌حساب می‌آیند. اما متغیرهای ناحیه ۱ شبکه مختصات، متغیرهای استراتژیک هستند، چراکه هم قابلیت کنترل توسط سیستم مدیریتی را دارند و هم بر سیستم تأثیرگذاری قابل قبولی دارند. در واقع هر چه از انتهای ناحیه ۳، به سمت انتهای ناحیه ۱، شبکه مختصات نزدیک‌تر می‌شویم، بر میزان اهمیت و استراتژیک بودن متغیر افزوده می‌شود (ربانی، ۱۳۹۱ و افشار و همکاران، ۱۳۹۹: ۱۱۸-۱۱۹).

شکل (۱) جایگاه متغیرهای استراتژیک (ربانی، ۱۳۹۱ و افشار و همکاران، ۱۳۹۹: ۱۱۹)

بدین منظور در تحلیل صفحه پراکندگی مطابق شکل ۲، متغیرهای تعیین کننده یا تأثیر گذار، متغیرهای دو وجهی، متغیرهای تأثیر پذیر یا نتیجه سیستم، متغیرهای مستقل و متغیرهای تنظیمی مشخص شده اند و در نهایت مطابق جدول ۳ به دسته بندی مهم ترین روندها پرداخته شده است که میزان بودجه دولت، توانمندی های پلیسی، تورم از مهم ترین متغیرهای تأثیر گذار و مشکلات خانوادگی، گسترش و پیچیدگی جرائم و کسب و کارهای مخرب از مهم ترین متغیرهای تأثیر پذیر و همچنین کاهش ارزش های مذهبی، تهاجم فرهنگی و حمایت از کار آفرینان از جمله متغیرهای تنظیمی می باشند و در نهایت توجه به اقتصاد مقاومتی، تحریم های اقتصادی و جنگ نرم به عنوان متغیرهای استراتژیک محسوب می شوند.

شکل (۲) نقشه پراکندگی متغیرها و جایگاه آنها در محور تأثیرگذاری تأثیرپذیری بر اساس نام اختصاری متغیرها

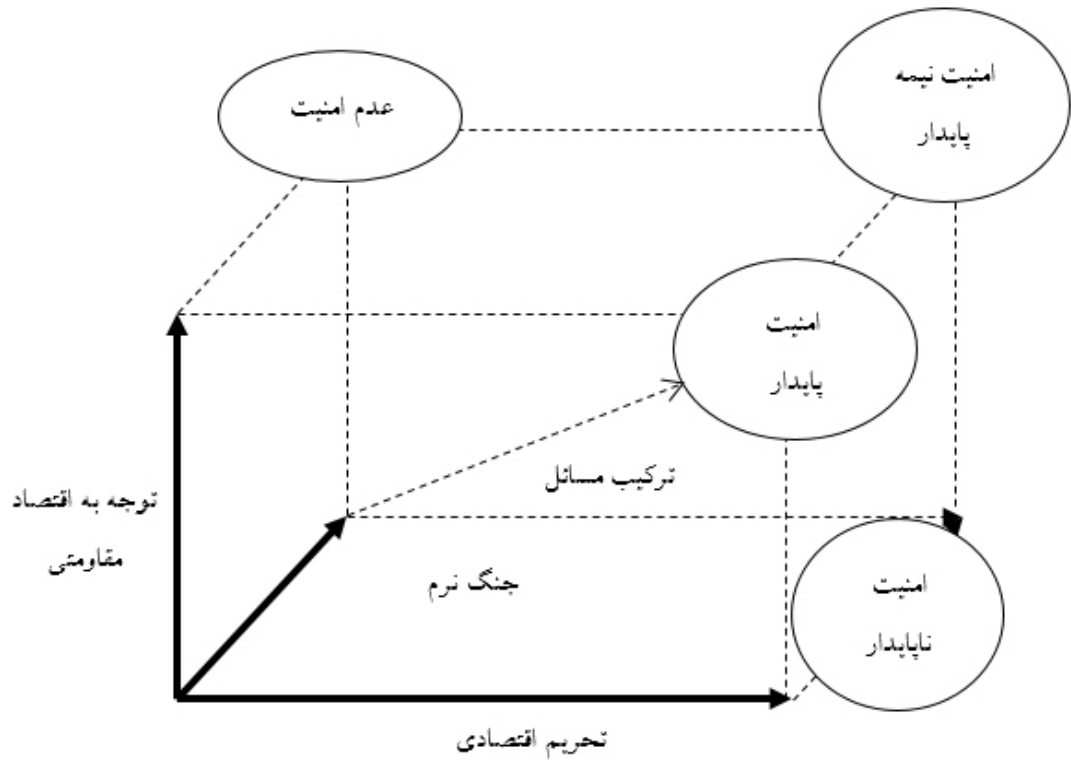
جدول (۳) دسته‌بندی متغیرها

تورم	متغیرهای تعیین‌کننده یا متغیرهای تأثیرگذار
میزان بودجه دولت	
توانمندی‌های پلیسی	
کاهش ارزش پول ملی	
توجه به اقتصاد مقاومتی	متغیرهای دوجبهی
تحریم‌های اقتصادی	
جنگ نرم	
مشکلات خانوادگی	متغیرهای تأثیرپذیر یا وابسته
بیکاری	
گسترش و پیچیدگی جرائم	
بحران کاهش جمعیت	
مهاجرت خبرگان	
گسترش دلالی	
کسب‌وکارهای مخرب	
جرائم اقتصادی	
دسترسی به مواد مخدر	
توسعه بسترهای ارتباطی و زیرساخت‌های اینترنتی	
مشارکت رسانه‌ها در پیشگیری از جرم	
پدیده قاچاق	متغیرهای تنظیمی
شکاف طبقاتی	
جاسوسی و تهدیدات فضای سایبر	
کاهش ارزش‌های مذهبی	
کاهش تعلق خاطر به جامعه	
تهاجم فرهنگی	
حمایت از کارآفرینان	

نتیجه مرحله قبل، محورهایی است که سناریوهای نهایی بر اساس آن‌ها متمایز می‌شوند و مشخص کردن این محورها، در واقع یکی از مهم‌ترین گام‌های فرآیند سناریوسازی است. هدف نهایی، رسیدن به سناریوهایی است که تفاوت‌های موجود بین آن‌ها برای تصمیم‌گیرندگان قابل توجه باشد. پس از مشخص شدن روندهای استراتژیک، می‌توان آن‌ها را به صورت یک گستره (بر روی یک محور) یا ماتریس (با دو محور) یا حجم (با سه محور) نشان داد به نحوی که سناریوهای مختلف قابل شناسایی بوده و جزئیات آن‌ها قابل شرح و بسط باشند. سناریوسازی برخلاف تصور عامیانه‌ای، تنها به منظور شناسایی محتمل‌ترین آینده یا شناسایی آینده‌های مطلوب (خوش‌بینانه) و نامطلوب (بدبینانه) نیست؛ بلکه اصلی‌ترین کارکرد سناریوها شناسایی آینده‌های متنوع و باورپذیری است، که هر یک می‌تواند تحقق یابد؛ و در صورتی که تحقق یابد منجر به تأثیرات متعددی بر موضوع مورد بحث، یعنی امنیت عمومی می‌شود. در این مطالعه از روش شناسی «عدم قطعیت‌های بحرانی» استفاده شده است. بر اساس روش عدم قطعیت‌های بحرانی که بیشترین تأثیرگذاری و تأثیرپذیری را در سیستم دارند، لازم است تا اصلی‌ترین عدم قطعیت‌هایی که آینده را شکل می‌دهند، شناسایی شوند که بر اساس نتایج به دست آمده این عدم قطعیت‌های بحرانی عبارت است از: توجه به اقتصاد مقاومتی، تحریم‌های اقتصادی و جنگ نرم. سناریوها از تقاطع میان عدم قطعیت‌های بحرانی شکل گرفته است. همان‌گونه که در شکل زیر بیان شده است، با حذف فضاهای سناریوهای باورناپذیر، چهار سناریو اصلی به دست می‌آیند:

عدم امنیت

- امنیت پایدار (سناریوی مطلوب)
- امنیت نیمه پایدار
- امنیت ناپایدار

شکل (۳) فضای سناریوهای ترسیم شده

● سناریوی اول: عدم امنیت

این سناریو بدترین وضعیت محتمل امنیت عمومی است. افزایش تأثیرگذاری تحریم‌های اقتصادی و جنگ نرم به همراه عدم توجه به اقتصاد مقاومتی برای نظم و امنیت عمومی جامعه ایران نامطلوب و ناخوشایند می‌باشد و در نتیجه امنیت عمومی کشور به شکل نگران‌کننده‌ای به چالش کشیده خواهد شد، چراکه این روندها از روندهای راهبردی هستند که بیشترین تأثیرگذاری و تأثیرپذیری را بر دیگر متغیرها دارند. در این سناریو وضعیت اقتصادی مطلوب نیست و کشور درگیر بحران‌های اقتصادی، اجتماعی و سیاسی به وجود آمده می‌باشد. فشارهای اقتصادی وارده به جامعه و افزایش هزینه‌های اقتصادی و مضمحل شدن ارزش‌ها و آرمان‌ها و در نتیجه به چالش کشیده شدن مشروعیت و مقبولیت دولت به دلیل ناتوانی در

تأمین نیازهای ضروری مردم می‌تواند نارضایتی اجتماعی را به دنبال داشته باشد و زمینه‌ساز ناامنی‌های مختلف در کشور باشد. بنابراین قدرت سیاسی-اقتصادی لازم برای اعمال اراده و حاکمیت وجود نداشته و سیاست‌های خودکفایی و تولید ملی کشور با شکست مواجه شده به گونه‌ای که برای تأمین نیازهای حیاتی خود وابستگی شدید به کشورهای دیگر پیدا می‌کند که به همراه تضعیف باورها و ارزش‌های دینی مردم موجب می‌شود تا کشور دچار بی‌نظمی و هرج و مرج شده و در کنار دور ماندن از مسیر پیشرفت و توسعه با مشکلات داخلی و خارجی مواجه گردد. بنابراین در شرایط حاصل شده کشور از لحاظ نظم و امنیت عمومی وضعیت مناسبی ندارد.

● سناریوی دوم: امنیت پایدار (سناریوی مطلوب)

کاهش تأثیرگذاری تحریم‌های اقتصادی و جنگ نرم به همراه توجه به اقتصاد مقاومتی، وضعیت مطلوب در حوزه امنیت عمومی جامعه ایران را به دنبال خواهد داشت. وضعیت مطلوب این روندها دستیابی به اهداف و راهبردهای حوزه امنیت عمومی را هموارتر و سرعت آن را بیشتر می‌نماید و به امنیت پایدار می‌انجامد. کشوری قوی و مسلط که هم ارزش‌ها و باورهای اسلامی خود را دارد و هم از توانمندی لازم برای مقابله با تحریم‌های اقتصادی برخوردار است. در این شرایط اقتصاد روند رو به رشدی گرفته و بیش‌ازپیش رونق خواهد یافت، تولید ملی و استفاده از محصولات داخلی به‌طور قابل‌ملاحظه‌ای افزایش می‌یابد و کشور به خودکفایی کامل می‌رسد که موجب تقویت استقلال کشور خواهد شد. در این وضعیت با گام برداشتن در مسیر اقتصاد مقاومتی و استفاده از ظرفیت‌های درونی در بخش‌های مختلف، کشور در مسیر توسعه قرار دارد؛ تحریم‌های اقتصادی و جنگ نرم در کنترل درآمده و نمی‌توانند برای نظم و امنیت عمومی کشور مسئله‌ساز شوند.

● سناریوی سوم: امنیت نیمه پایدار

پیامدهای این سناریو در بلندمدت خود را نشان خواهد داد و وضعیت نابسامانی در حوزه امنیت عمومی حاکم خواهد شد. توجه به دو روند تحریم‌های اقتصادی و اقتصاد مقاومتی و بی‌توجهی به روند جنگ نرم، به احتمال فراوان پیامدهای ناشی از آن تا مدت قابل توجهی

امنیت عمومی را دچار بحران نخواهد کرد ولی در بلندمدت تأثیرات ناشی از عدم توجه به مقوله جنگ نرم بر امنیت عمومی کشور رفته‌رفته بیشتر و قوی‌تر می‌شود.

ضعف کارآمدی سیستم مدیریتی، ضعف پاسخگویی رسانه‌ای، ضعف بهره‌برداری از شبکه‌های اجتماعی و ... در کنار پشتیبانی قابل توجه عامل خارجی موجب تأثیرگذاری مقوله جنگ نرم خواهد شد. در حقیقت تمرکز این سناریو بر این است که جامعه به فرهنگ غربی گرایش پیدا کرده و با بحران هویت مواجه می‌گردد. در این سناریو علی‌رغم روند رو به رشد اقتصاد، کاهش نرخ تورم، کاهش نرخ بیکاری و کاهش مشکلات اقتصادی، کشور بی‌توجه به ارزش‌ها به سمت رفاه بهتر اقتصادی حرکت می‌کند و ارزش‌های اسلامی - انقلابی با چالش مواجه می‌گردد که حکایت از دور شدن جامعه از این ارزش‌ها دارد و موجب می‌شود تا غرب در جنگ نرم خود علیه کشور ایران تا حدی به موفقیت برسد و کشور در دستیابی به اهداف و راهبردهای خود در حوزه نظم و امنیت عمومی در بلندمدت با مشکلات جدی مواجه گردد.

● سناریوی چهارم: امنیت ناپایدار

پیامدهای این سناریو در میان‌مدت خود را نشان خواهد داد و به وضعیت نامناسب و اسفبار امنیت عمومی ختم خواهد شد. توجه به روند جنگ نرم و بی‌توجهی به دو روند تحریم‌های اقتصادی و اقتصاد مقاومتی، وضعیتی پیش خواهد آمد که در آن کشور برای مدت کوتاهی از ناامنی مصون خواهد بود که به معنای بروز ناامنی در آینده نخواهد بود و چه بسا پس از مدت کوتاهی، پیامدهای ناشی از آن در سطح وسیع و در زمینه‌های مختلف اقتصادی، سیاسی بروز می‌نماید و به گسترش بی‌نظمی و ناامنی منجر خواهد شد. در این وضعیت آثار عدم توجه به اقتصاد مقاومتی و تحریم‌های اقتصادی و در نتیجه وضعیت نامطلوب در این حوزه‌ها به تدریج نمایان می‌شود و چالش مردم با دولت شدت می‌یابد. در این سناریو جامعه افکار اسلامی و انقلابی خود را حفظ کرده و انسجام اجتماعی مبتنی بر ارزش‌های انقلابی - اسلامی حاکم است ولی به دلیل عدم انسجام ساختار اقتصادی و حاکم شدن تورم، بیکاری، رشد پایین و ... سرگرم مسائل داخل کشور می‌شود. در این وضعیت با تعویق افتادن کوتاه‌مدت بحران امنیت می‌توان با هشدار دادن و آماده شدن برای تغییر مسیر در جهت گام برداشتن در مسیر اقتصاد مقاومتی و ایجاد زیرساخت‌های لازم برای آمادگی در برابر تحریم‌های اقتصادی

و تغییر سیاست‌ها در جهت خودکفایی و تولید ملی بحران را در راستای ارتقاء امنیت عمومی مدیریت کرد. در همین حال عدم توجه و سر آب ناشی از تعویق کوتاه‌مدت بحران امنیت، منجر به غافلگیری و تشدید تأثیرات منفی ناشی از آن می‌شود.

نتیجه‌گیری

در این مقاله با توجه به این سؤال که روندها و سناریوهای امنیت جامعه ایران در افق ۱۴۲۴ کدم‌اند، به این موضوع پرداخته شد که در عصر حاضر، با توجه به تغییر و تحولات موجود در عرصه‌های مختلف اجتماعی، فناوری، اقتصادی و ... و تأثیر بسزایی که این روندها بر ابعاد مختلف زندگی و امنیت عمومی جامعه دارند، می‌توان با در نظر گرفتن روندهای امنیت عمومی و توجه به آینده به چالش‌های پیش روی برد و به سیاست‌گذاری‌ها و مدیریت آن پرداخت. در این پژوهش تلاش شده است روندهای امنیت ملی کشور شناسایی شود و سپس با استفاده از روش تحلیل تأثیرات متقاطع به تحلیل این روندها و شناسایی سناریوها اقدام گردد. با توجه به مطالعات کتابخانه‌ای، بررسی پیشینه‌های تحقیق و اعلام نظر خبرگان ۴۲ روند و در شش دسته کلی روندهای اجتماعی، روندهای فناوری، روندهای اقتصادی، روندهای زیست‌محیطی، روندهای سیاسی و روندهای ارزشی شناسایی شدند. سپس تحلیل اثرات متقاطع نشان داد که روندهای شناسایی شده در پنج گروه تأثیرگذار، دوجهی، تأثیرپذیر، مستقل و تنظیمی قرار دارند. میزان بودجه دولت، توانمندی‌های پلیسی، تورم از مهم‌ترین متغیرهای تأثیرگذار و مشکلات خانوادگی، گسترش و پیچیدگی جرائم و کسب‌وکارهای مخرب از مهم‌ترین متغیرهای تأثیرپذیر و کاهش ارزش‌های مذهبی، تهاجم فرهنگی و حمایت از کارآفرینان از جمله متغیرهای تنظیمی می‌باشند؛ همچنین با ارزیابی روندهای یادشده، سه روند راهبردی مؤثر بر امنیت عمومی که بیشترین تأثیرگذاری و تأثیرپذیری را در سیستم دارند شناخته شد که این روندها عبارت است از: توجه به اقتصاد مقاومتی، تحریم‌های اقتصادی و جنگ نرم؛ که در صورت بی‌توجهی به این روندها در کوتاه‌مدت و یا درازمدت با وضعیت نابسامانی در نظم و امنیت عمومی کشور روبه‌رو می‌شویم.

در مجموع با توجه به سه روند راهبردی توجه به اقتصاد مقاومتی، تحریم‌های اقتصادی و جنگ نرم، چهار حالت سناریو با وضعیت‌های عدم امنیت، امنیت پایدار، امنیت نیمه پایدار،

امنیت ناپایدار تبیین گردید. سناریو عدم امنیت، با بی‌توجهی به سه روند اقتصاد مقاومتی، تحریم‌های اقتصادی و جنگ نرم شکل می‌گیرد. سناریوی امنیت پایدار با کاهش تأثیرگذاری تحریم‌های اقتصادی و جنگ نرم به همراه توجه به اقتصاد مقاومتی شکل می‌گیرد. امنیت نیمه پایدار با توجه به دو روند تحریم‌های اقتصادی و اقتصاد مقاومتی و بی‌توجهی به روند جنگ نرم شکل می‌گیرد و امنیت ناپایدار نیز در صورت توجه به روند جنگ نرم و بی‌توجهی به دو روند تحریم‌های اقتصادی و اقتصاد مقاومتی صورت می‌پذیرد. در مجموع می‌توان بیان داشت که سناریوی امنیت پایدار، سناریوی مطلوب نظم و امنیت عمومی می‌باشد. کشوری قوی و مسلط که هم ارزش‌ها و باورهای اسلامی خود را دارد و هم از توانمندی لازم برای مقابله با تحریم‌های اقتصادی برخوردار است.

در این زمینه آینده‌نگاری جنبه‌های ناشناخته آینده را به تصویر کشیده و راهکارهایی عملی ارائه می‌نماید و مطمئن‌ترین راه برای رسیدن به موفقیت در آینده، لزوم تلاش برای ساخت آن در زمان حال می‌باشد. در نتیجه سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان مربوطه بایستی به تمامی روندها و روابط متقابل میان آن‌ها توجه داشته باشند؛ زیرا هرگونه تغییر و تحول در هر یک در صورت بی‌توجهی به دیگر موارد سودمند نبوده و سبب ایجاد شکاف در برنامه‌های آتی خواهد شد. بنابراین با توجه به نتایج حاصله و سناریوهای تبیین شده و روندهای راهبردی امنیت عمومی آمادگی بهتری برای مواجهه با آینده را داشته باشند و متناسب با آن راهبردها و راهکارهایی را ارائه دهند. در پایان باید به این موضوع اشاره کرد که هیچ پیش‌بینی انسانی را نمی‌توان به‌طور قطع در نظر گرفت، به همین دلیل سناریوهای حاصل باید با کسب اطلاعات مستمر در این زمینه برای پژوهش‌های آتی، در فواصل زمانی معین موردبازنگری و ارزیابی مجدد قرار گیرند.

پی‌نوشت

1. Chermack
2. Mic Mac
3. Snider

کتاب‌نامه

* قرآن کریم

۱. اسنایدر، کریگ (۱۳۸۴). امنیت و استراتژی معاصر، ترجمه سید حسین محمدی نجم. تهران: دوره عالی جنگ.
۲. افشار، محمدمهدی؛ برزگر، کیهان و کیانی، داود (۱۳۹۹). «شناسایی فراروندهای فضای سایبر مؤثر بر آینده دیپلماسی عمومی (با رویکرد تحلیل ساختاری، تأثیر متقابل)». فصلنامه راهبرد، ۲۹ (۹۴)، صص ۹۷-۱۲۹.
۳. امیر نژاد، قنبر؛ اژدری، ژاله و عبدالهی، حکیم (۱۳۹۷). «شناسایی و رتبه‌بندی عوامل مؤثر بر توسعه سطح امنیت اجتماعی: با تأکید بر نقش مدیران نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران (کلان‌شهر اهواز)». فصلنامه دانش انتظامی خوزستان، ۷ (۲۳)، صص ۴۰-۵۹.
۴. بیدل، پری ناز (۱۳۹۵). «رابطه اعتماد اجتماعی با احساس امنیت و امنیت اجتماعی». فصلنامه انتظام اجتماعی، ۸ (۱)، صص ۵۹-۸۸.
۵. بیرانوند زاده، مریم؛ نادر دهقانی الوار، سید علی؛ سبحانی، نوبخت و اسماعیل زاده، حسن (۱۳۹۸). «بررسی روندهای تأثیرگذار بر امنیت فضاهای شهری (مورد مطالعه: شهر خرم‌آباد)». فصلنامه دانش انتظامی لرستان، ۷ (۱)، صص ۷۷-۹۸.
۶. تاجران، عزیز اله و کلاکی، حسن (۱۳۸۸). «شناسایی توانمندی‌های پلیس در افزایش احساس امنیت». فصلنامه نظارت و بازرسی، ۳ (۸)، صص ۷۳-۱۰۶.
۷. تاجیک، محسن؛ استعلاجی، علیرضا و سرور، رحیم (۱۳۹۵). «بررسی میزان مشارکت مردم در امنیت محله‌های شهری (مورد مطالعه: شهر شمشک - دربند سر)». پژوهشنامه جغرافیای انتظامی، ۴ (۱۵)، صص ۱۱۱-۱۴۲.
۸. توسلی، محمدحسن و اسدی، داود (۱۳۹۲). «آینده‌پژوهی در اندیشه اسلامی». نشریه بصیرت و تربیت اسلامی، ۹ (۲۳)، صص ۲۳-۶۶.
۹. جاجرمی، کاظم؛ پیشگاهی فرد، زهرا و مهکویی، حجت (۱۳۹۲). «ارزیابی تهدیدات زیست‌محیطی در امنیت ملی ایران». فصلنامه راهبرد، ۲۲ (۶۷)، صص ۱۹۳-۲۳۰.
۱۰. جلالیان، سید اسحاق (۱۳۹۸). «بررسی عوامل مؤثر بر ارتقاء امنیت پایدار مناطق مرزی مطالعه موردی: شهرستان مرزی سردشت». فصلنامه پژوهش‌نامه مطالعات مرزی، ۷ (۴)، صص ۶۱-۸۶.
۱۱. حبیبی، صفر و معصوم بیگی، مهدی (۱۳۹۵). «راهبردهای ناجا در ارتقای امنیت عمومی با تأکید بر ظرفیت‌های مردمی». پژوهشنامه نظم و امنیت انتظامی، ۹ (۳۶)، صص ۱۲۱-۱۴۴.
۱۲. حسنونند، اسماعیل (۱۳۹۵). «مطالعه عوامل فرهنگی مؤثر بر احساس امنیت اجتماعی در شهر خرم‌آباد». پژوهشنامه جغرافیای انتظامی، ۴ (۱۶)، صص ۱۱۹-۱۴۲.

۱۳. حسین پور، جعفر و مصر خانی، قدیر (۱۳۹۷). «نقش شبکه‌های اجتماعی مجازی بر امنیت عمومی کاربران آن». پژوهش‌نامه نظم و امنیت انتظامی، ۱۱ (۴۲)، صص ۱۵۳-۱۷۰.
۱۴. حسینی، سید تقی (۱۳۹۷). «بررسی الگوی مفهومی امنیت در منابع دینی (قرآن مجید، سیره نبوی (ص) و علوی (ع))». پژوهش‌نامه نظم و امنیت انتظامی، ۱۱ (۴۲)، صص ۸۳-۱۰۲.
۱۵. خامنه‌ای، سید علی. (۱۳۷۹). بیانات در مراسم فارغ‌التحصیلی جمعی از پرسنل نیروی انتظامی. ۱۳۷۹/۰۷/۱۸.
۱۶. دهنویه، رضا؛ رجبی، محبوبه؛ کلاتری، علیرضا و نوروزی، حبیبه (۱۳۹۴). «آینده‌پژوهی نظم و امنیت استان کرمان». فصلنامه دانش انتظامی کرمان، ۶ (۱۲)، صص ۱-۱۵.
۱۷. رجبی، هادی و عبدی، خداکرم (۱۳۹۸). «شاخص‌های امنیت اجتماعی از منظر قرآن کریم». فصلنامه بصیرت و تربیت اسلامی، ۱۶ (۵۰)، صص ۶۹-۹۳.
۱۸. رستگار، علی و رضایی، صادق (۱۳۹۱). «آینده‌پژوهی چالش‌های سازمانی فرا روی پلیس متأثر از جهانی‌شدن». فصلنامه دانش انتظامی، ۱۵ (۴)، صص ۷۹-۱۰۶.
۱۹. رضایان قیه‌باشی، احد؛ اصغرپورعزت، علی و حافظ نیا، محمدرضا (۱۳۹۷). «آینده‌پژوهی تهدیدهای نظامی-امنیتی ناشی از تغییر اقلیم در ایران؛ با استفاده از روش چرخ آینده». فصلنامه آینده‌پژوهی دفاعی، ۲ (۴)، ۱۴۱-۱۶۶.
۲۰. رضاییان، علی (۱۳۹۰). مبانی مدیریت رفتار سازمانی. تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت).
۲۱. زراءنژاد، منصور؛ ابراهیمی، صلاح و نکیانی، پویا (۱۳۹۳). «شناسایی و رتبه‌بندی عوامل اقتصادی مؤثر بر امنیت در استان لرستان». فصلنامه دانش انتظامی لرستان، ۲ (۲)، صص ۹۳-۱۰۳.
۲۲. زین‌العابدین، یوسف؛ نظری، رضوان و احمدی ارکمی، ابوطالب (۱۳۹۱). «مؤلفه‌های تأثیرگذار بر امنیت شهروندی در شهر رشت». فصلنامه پژوهش‌های انتظام اجتماعی، ۴ (۲)، صص ۷۵-۹۳.
۲۳. سجادی، ژیلاد؛ واحدی یگانه، فرید و صمدی، رقیه (۱۳۹۶). «تحلیل و اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر ارتقای امنیت شهروندان (نمونه موردی: شهر سنندج)». فصلنامه مطالعات امنیت اجتماعی، ۸ (۵۱)، صص ۱۵۳-۱۷۶.
۲۴. سهرابی، محمد (۱۳۹۶). «بازشناسی فرصت‌ها و تهدیدهای امنیتی در مرزها». فصلنامه پژوهش‌نامه مطالعات مرزی، ۵ (۲)، صص ۴۱-۵۳.
۲۵. شایگان، فریبا؛ حسینی، ناهید و عامری، محمدعلی (۱۳۹۷). «واکاوی راهبرد امنیت و آرامش از دیدگاه مقام معظم رهبری». پژوهش‌نامه نظم و امنیت انتظامی، ۱۱ (۴۴)، صص ۳۳-۷۲.
۲۶. شوهانی، نادر؛ شوهانی، احمد و شوهانی، سارا (۱۳۹۸). «سنجش ارتباط مؤلفه‌های کالبدی شهر بر امنیت اجتماعی شهروندان (مورد مطالعه محله بانور شهر ایلام)». پژوهش‌نامه جغرافیای انتظامی، ۷ (۲۶)، صص ۱۳۷-۱۶۴.

۲۷. شیرینی، محمدرضا و بهشتی، مهدی (۱۳۹۸). «آینده پژوهی تهدیدات اجتماعی استان همدان تا افق سال ۱۴۰۸». فصلنامه دانش انتظامی همدان، ۶ (۲۱)، صص ۳۷-۶۱.
۲۸. صالح اصفهانی، اصغر؛ پدرام، عبدالرحیم و رئیسی وانانی، رضا (۱۳۹۷). «آینده پژوهی ساختار جمعیتی جمهوری اسلامی ایران از منظر دفاعی امنیتی تا افق ۱۴۳۰». پژوهش نامه نظم و امنیت انتظامی، ۱۱ (۴۴)، صص ۱-۳۲.
۲۹. صالح آبادی، ریحانه؛ بهرامی، ساجد و قبا سفیدی، الهام (۱۳۹۹). «بررسی و تبیین عوامل ژئوپلیتیکی تأثیرگذار بر امنیت کلان شهر مشهد». پژوهشنامه جغرافیای انتظامی، ۱۳۹۹ (۳۰)، صص ۵۴-۷۸.
۳۰. طاهری، زهرا؛ ربانی، رسول و ادیبی سده، مهدی (۱۳۹۱). «رابطه نقش پلیس و احساس امنیت در شهر اصفهان سال ۱۳۸۸». پژوهش های راهبردی نظم و امنیت اجتماعی، ۱ (۱)، صص ۲۱-۳۸.
۳۱. عطایی، جاسم (۱۳۹۸). «آینده پژوهی حوزه نظم و امنیت در فارس». فصلنامه دانش انتظامی فارس، ۶ (۲۲)، صص ۸۱-۱۲۲.
۳۲. قیدی، امیر؛ اسماعیل پور روشن، علی اصغر و استعلاجی، علیرضا (۱۳۹۸). «نقش شاخص های ژئوپلیتیکی در امنیت شهرهای مرزی (مورد مطالعه شهر گنبد کاووس)». پژوهشنامه جغرافیای انتظامی، ۷ (۲۸)، صص ۱-۳۰.
۳۳. گودرزی، سعید (۱۳۹۸). «بررسی تأثیر متغیرهای اجتماعی مرتبط با پلیس بر احساس امنیت اجتماعی». فصلنامه انتظام اجتماعی ۱۱ (۴)، صص ۱۶۳-۱۹۰.
۳۴. نقدی، یزدان؛ کاغذیان، سهیلا و لشکری زاده، مریم (۱۳۹۹). «مقایسه اثرات تورم و بیکاری بر امنیت اجتماعی در ایران». پژوهشنامه نظم و امنیت انتظامی، ۱۳ (۵۱)، صص ۱-۲۶.
۳۵. نوروزی، فیض اله و فولادی سپهر، سارا (۱۳۸۸). «بررسی احساس امنیت اجتماعی زنان ۲۹-۱۵ ساله شهر تهران و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن». فصلنامه راهبرد، ۱۸ (۵۳)، صص ۱۲۹-۱۵۹.
۳۶. نوروزی، محمد؛ حسین پور، جعفر و اسماعیلی، احمدرضا (۱۳۹۷). «نقش آینده پژوهی در پیشگیری از سرقت منزل و خودرو (با تأکید بر روش سناریو نگاری)». فصلنامه انتظام اجتماعی، ۱۰ (۲)، صص ۱۷۳-۲۰۶.
۳۷. هندیانی، عبدالله و مرشدی، مسعود (۱۳۹۵). «جایگاه آینده پژوهی در جرم یابی». فصلنامه پژوهش های اطلاعاتی و جنایی، ۱۲ (۳)، صص ۱۳۵-۱۵۶.
۳۸. یاسوری، مجید؛ سجودی، مریم و امامی، سیده فاطمه (۱۳۹۴). «بررسی و سنجش میزان امنیت در فضاهای شهری (مطالعه موردی: بوستان ملت شهر رشت)». پژوهشنامه جغرافیای انتظامی، ۴ (۱۳)، صص ۶۱-۹۰.

39. Chermack, T. J. (2011), **Scenario planning in organizations: how to create, use, and assess scenarios**. Berrett-Koehler Publishers.